

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІЧЕНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРМОНІЙНОГО ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Маценко О.М., к.е.н, **Пронікова Ж.С.**, студентка
Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

Сучасний етап соціально-економічного розвитку характеризується значним впливом людства на довкілля. Зміна клімату, дефіцит питної води, ерозія ґрунтів, генетичне та електромагнітне забруднення середовища тощо призводять до того, що країни та світова спільнота змушені шукати нові шляхи зменшення екодеструктивного впливу людини на природу. У зв'язку з цим з'являється необхідність удосконалення методичних підходів до підвищення рівня мотивації до екологічно спрямованої діяльності та формування екологічного мислення суспільства.

Відомо, що з точки зору психології за джерелом впливу на формування та активізацію мотивів розрізняють внутрішню та зовнішню мотивацію. За спрямованістю (знаком) зовнішня мотивація поділяється на зовнішню негативну мотивацію (*ЗНМ*) та зовнішню позитивну мотивацію (*ЗПМ*).

Як показують численні соціологічні дослідження для високої ефективності тієї чи іншої діяльності найбільш сприятливим є таке співвідношення між трьома видами мотивації: $ВМ > ЗПМ > ЗНМ$.

Країни з розвинутою економікою здебільшого використовують мотиваційні механізми, в основі яких лежать переважно внутрішні та зовнішні позитивні мотиви. Проте більшість вітчизняних науковців переконані, що найефективнішими є економічні методи мотивації, а *ВМ* лише підсилює їх дію. Це пов'язано з тим, що активізація *ВМ* є нелегким та довготривалим завданням. Так, при виборі поведінки людина керується власними сформованими мотивами, а для їх зміни необхідний певний час.

За нашим переконанням, на перше місце в списку чинників, що зумовили катастрофічний екологічний стан в Україні, слід поставити екологічну неосвіченість населення, особливо керівників, які приймають рішення. Як пояснити те, що, як і раніше, так і тепер всі зусилля при розв'язанні екологічних проблем спрямовуються не на усунення причин забруднення, а на боротьбу з його наслідками? Людина почуває себе у безпеці, бо до кінця не розуміє остаточних наслідків екодеструктивної діяльності та безмежності власних потреб.

Відомо, що головним багатством окремої нації є її людський та природний (у тому числі територія) капітал, якість якого в першу чергу залежить від освіченості та розуміння зворотних зв'язків. Ми переконані, що основу людського капіталу складає саме здоров'я, яке сьогодні обумовлюється не лише матеріальним благополуччям, а й негативним

екологічним впливом (20-25%).

На думку члена Римського клубу Д. Медоуза, зменшити негативний вплив на довкілля можливо лише через зміну особистих та суспільних цінностей. Для того, щоб відбулися такі зміни в людській свідомості, людина повинна бути екологічно освічена. Лише накопичення екологічних знань є шляхом до всебічного розвитку людства, особливо до його економічного розвитку.

Саме внутрішня мотивація є «ключем» для розв'язання екологічних, а отже й економічних проблем. Шлях до високої екологічної культури лежить через зміну людської свідомості та формування нового типу особистості – «людини екологічної», для якої характерні такі риси:

- перехід від антропоцентричного типу екологічної свідомості (найбільшу цінність у світі має людина, а природа повинна задовольняти її потреби) до ексцентричного (гармонійного розвитку людини і природи);
- нова філософія життя – визначення розумної межі задоволення власних потреб (обмеження споживацьких інстинктів);
- принцип «випереджаючого відображення», згідно з яким у свідомості людини відбувається постійна оцінка можливих наслідків від її втручання у природу.

Формування «людини екологічної» є складним та довготривалим процесом і повинно здійснюватися в тріаді: освіта, наука, виховання.

Вітчизняна система екологічної освіти ще не має належної організації і управління, результатом якої є лише поверхнева обізнаність про глобальні екологічні проблеми людства, а не їх практичне розв'язання. На жаль, але для більшості громадян України рівень екологічної освіченості залишається дуже низьким. На кожному з етапів розвитку особистості перехід від елементарних екологічних знань, уявлень дошкільного рівня до їх глибокого усвідомлення і практичної реалізації майже не відбувається, інакше як пояснити той факт, що людство продовжує вести екодеструктивну діяльність знаючи, що вона загрожує здоров'ю та життю.

В історії відомі приклади вдалої екологізації освіти та виховання. Так, на Сумщині століття тому діяло Неплюєвське Братство, досвід якого свідчить, що для досягнення економічного результату не обов'язково виснажувати природний потенціал та забруднювати територію. На практиці можна створити модель, яка дозволить жити на відсотки від природного капіталу. Духовно чисті люди змогли побачити, зрозуміти і поставити на службу людині невичерпні сили природи і забезпечити їх справедливе використання та розширене відтворення.

Таким чином, сприяти відверненню негативних економічних та соціальних наслідків, обумовлених екологічними кризами, можна шляхом зміни суспільної свідомості та мислення.

Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 1. – С. 179-181.